

Η ΔΙΑΡΡΟΗ ΕΓΚΕΦΑΛΩΝ ΕΚ ΠΤΩΧΟΤΕΡΩΝ ΧΩΡΩΝ

ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΩΝ

Πολλά έχουν γραφῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, περὶ τῆς ἀποκαλουμένης «διαρροῆς ἐγκεφάλων», τῆς ἐγκαταστάσεως δηλαδὴ, νέων ἰδίως ἐπιστημόνων, εἰς Ἠνωμένας Πολιτείας, ἀξίζει ὁμως τὸν κόπον νὰ ἐπανεξετασθῆ τὸ ἕλον θέμα, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς κυκλοφορίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐνὸς βιβλίου, συνοψίζοντος τὰ πεπραγμένα σχετικοῦ συμποσίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει μέρος καὶ ἡ Ἑλλάς (1). Ἡ χώρα μας, ὅπως καθίσταται σαφὲς ἐκ τοῦ δημοσιευμένου εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα πίνακος τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας, ὑφίσταται ἀρκετὴν αἱμορραγίαν εἰς ἐπιστήμονας καὶ δὴ εἰς τεχνικούς, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερώς τὴν βιομηχανίαν.

Τὸ συμπόσιον, περὶ τοῦ ὁποῖου ἀσχολεῖται τὸ βιβλίον, συνήλθεν εἰς Λωζάννην ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν καθηγητῶν Γουόλτερ Ἀνταμς, τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μίσιγκαν καὶ Ἀνρί Ρημπέν, τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λωζάννης, μετέσχον δὲ τούτου ἀντιπρόσωποι ἐξ Ἑλλάδος, Ἰνδίας, Αἰθιοπίας, Βερμανίας, Ἀργεντινῆς καὶ Ἰσραὴλ καθὼς καὶ οἰκονομολόγοι ἐκ Βρεταννίας, Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἀναπτυσσόμεναι καὶ τεχνολογικῶς προηγόμεναι χώραι, ἀντήλλασον ἐντυπώσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς «διαρροῆς ἐγκεφάλων», τὸ ὁποῖον συζητεῖται τόσον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Ἀπὸ μιᾶς πλευρᾶς, ὡς ὑπεγραμμίσθη κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς Λωζάννης, τὸ φαινόμενον τῆς «διαρροῆς ἐγκεφάλων» εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεταπολεμικῆς ἀναπτύξεως τῆς παιδείας. Ὅλαί αἱ χώραι ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις των θὰ κριθῆ ἀπὸ τὰ ποσά, τὰ ὁποῖα θὰ διατεθοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν ἐπιστημόνων, ἐνῶ παραλλήλως αἱ κυβερνήσεις των ὑφίστανται τεραστίαι κοινωνικὰς πιέσεις νὰ ἀυξήσουν τὰς εὐκαιρίας ἀνωτάτης ἐκπαίδευσως. Ἀλλὰ ἡ διψα διὰ τὴν παιδείαν σημαίνει ὅτι, ὅσον περισσοτέρους ἐπιστήμονας παράγει μία ἀναπτυσσομένη χώρα, τόσον περισσοτέρους κινδύνους διατρέχει νὰ τοὺς ἰδῆ ἀπερχομένους πρὸς ἄλλας τεχνολογικῶς προηγμένας χώρας, ἰδίως δὲ τὴν Ἀμερικὴν. Ἐνδεικτικὸν τοῦ κινδύου τούτου εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1949 καὶ 1961 ἐγκατεστάθησαν εἰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἐξ ἄλλων χωρῶν 43.000 ἐπιστήμονες καὶ μηχανικοί, ἐνῶ παραλλήλως ἐκ τῶν 41.000 ἰατρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπηρετοῦν εἰς ἀμερικανικὰ νοσηλευτικὰ ἰδρύματα, αἱ 11.000 εἶναι διπλωματοῦχοι ξένων ἰατρικῶν σχολῶν. Ἐξ ἄλλου τὰ

1) Γουόλτερ Ἀνταμς, The Brain Drain. Ἐκδόσεις - Collier - Macmillan.

90% των άσιατών φοιτητών, οι οποίοι σπουδάζουν εις άμερικανικά πανεπιστήμια, δέν επιστρέφουν εις τας πατρίδας των.

Έκείνο, τδ όποϊον κατεφάνη σαφώς έκ τών ύπαρχόντων στοιχείων, είναι ότι ύπάρχει άνισότης, όχι μόνον εις τούς οικονομικούς πόρους πλουσίων και πτωχών χωρών, άλλά και εις τήν ικανότητά των νά άπορροφήσουν μορφωμένην έργασίαν. Έν τή μεταξύ, αί πτωχότεραι χώραι, έπειδή έχουν συνήθως άσταθείς κυβερνήσεις, άδυνατούν συχνά νά περιορίσουν ή νά αναπροσανατολίσουν πρds πλέον προσγειωμένους στόχους τήν ζήτησιν παιδείας. Καί τδ άποτέλεσμα είναι π.χ. ότι αί χώραι τής Λατινικής Άμερικής παράγουν άεροναυπηγούς, χωρίς νά έχουν διομηχανίαν άεροπλάνων και ή Κορέα δωδεκάδας άτομικούς έπιστήμονας, χωρίς νά έχη τήν άπαραίτητον τεχνολογικήν ικανότητα νά κατασκευάση άτομικούς άντιδραστήρας. Όπότε πού άλλου είναι δυνατόν νά άναζητήσουν οι άνθρωποι αυτοί έργασίαν, πλην τών Ένωμένων Πολιτειών ;

Έρευνα, ή όποία διεξήχθη εις Ίνδιαν, υπό τήν αιγίδα τής Σχολής Οικονομικών Έπιστημών τού Λονδίνου, άποκαλύπτει τήν έκτασιν τής ύπερπαραγωγής έπιστημόνων εις μίαν άσιατικήν χώραν. Με τας πλέον αισιοδόξους προβλέψεις περι τής οικονομικής άναπτύξεως τής χώρας ταύτης και περι τής δημιουργίας νέων εύκαιριών άπασχολήσεως διά τούς έπιστήμονας, πολλοί έξ αυτών θά παραμείνουν

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΜΟΡΦΩΜΕΝΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑΖΥ 1961 ΚΑΙ 1965						
	Απόβημα κατά τήν άπογραφήν του 1961	Σύνολον νέων διπλωματού- χων 1961 - 65	Μεταναστεύ- σαντες μόνι- μως 1961 - 65	Ποσοστόν % συνόλου δι- πλωματούχων	Προσωρινή μεταναστεύσις 1961 - 65	Ποσοστόν % συνόλου δι- πλωματούχων
I. Σύνολον Έπιστημό- νων	77.600	22.566	3.232	14.3	1 981	8.8
1. Μηχανικοί, αρχιτέκτο- νες και άνάλογα έ- παγγέλματα	5.000	1.876	650	34.6	191	10.2
2. Φυσικοί, χημικοί, γε- ωλόγοι, βιολόγοι, γεωπόννοι κλπ.	5.700	2.200	600	27.3	233	10.6
3. Ίατροί, όδοντίατροι και ύγειονομικόν προ- σωπικόν	15.500	3.151	793	25.2	409	13.0
4. Διδακτικόν προσωπικόν	40.000	11.994	954	8 0	1.072	8.9
5. Δικηγόροι	11.400	3.345	235	7.0]	76	2.3
II. Κλάδος διοικήσεως	28.500	5.804	470	8.1	125	2.2
Σύνολον Όμάδων I και II	106.100	28.370	3.720	13.0	2.106	7.4

Στοιχεία τής Ε.Σ.Υ.Ε. παρατιθέμενα εις τδ βιβλίον τού Γουώλτερ Άνταμας.

χωρίς έργασίαν. Καί ἐπειδὴ ἄρκετοὶ ἐκ τῶν ἀνέργων ἐπιστημόνων, τόσοι εἰς τὴν Ἰνδίαν ὄσον καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ποὺ εὐρίσκονται εἰς ἀνάλογον κατάστασιν, δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ «διεθνοποιήσουν» τὰ ἐπιστημονικὰ προσόντα των, ὅπως οἱ μηχανικοί, οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ φυσικοὶ ἐπιστήμονες, θὰ σχηματισθῆ ἕξ αὐτῶν, εἰς τὰς ἀναπτυκσομένης χώρας, ὁ κορμὸς νέας τάξεως ἀνέργων καὶ πτωχῶν, ἢ ὁποῖα θὰ εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὰ καθεστῶτα.

Ἄλλη πλευρὰ τοῦ ἰδίου φαινομένου εἰς πολλὰς χώρας, εἶναι ἡ πενιχρότης τῶν τεχνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκει εἰς τὴν διάθεσίν του ὁ νέος ἐπιστήμων, ὅταν τοῦ δοθῆ ἔργασία, πράγμα τὸ ὁποῖον ὁδηγεῖ εἰς ἀπογοητεύσεις καὶ εἰς τὴν τάσιν ἀναζητήσεως κάπου ἄλλου καλλιτέρου ἐπιστημονικοῦ περιβάλλοντος. Καὶ τέλος, δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθῆ ἡ ἀδυναμία πολλῶν χωρῶν νὰ δημιουργήσουν ἀνωτάτην παιδείαν, ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις, με ἀποτέλεσμα νὰ παράγονται ἐπιστήμονες, μετρίως ἀποδόσεως.

Μὲ ἄλλους λόγους, ἢ «διαρροὴ ἐγκεφάλων» δὲν εἶναι πρόβλημα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ διατυπωθῆ εἰς τὴν φράσιν «ἡ Ἀμερικὴ ὑφαρπάζει τοὺς νέους ἐπιστήμονας, τῶν ὁποίων ἡ ἐκπαίδευσις ἐστοίχησε τόσοι εἰς τὰς χώρας των». Εἶναι πρόβλημα πολὺ βαθύτερον καί, πρὸς τὸ παρόν, τόσοι δύσκολον ὥστε νὰ φαίνεται ἄλυτον.